

Μπέρτολτ Μπρεχτ:
«ένα ποίημα για το πόλεμο»

Αυτοί που βρίσκονται ψηλά
θεωρούνε ταπεινό να μιλάς για το φαί.
Ο λόγος; Έχουνε
κιάλας φάει.

Οι ταπεινοί αφήνουνε τον κόσμο
χωρίς να' χουνε δοκιμάσει
κρέας της προκοπής.

Πώς ν' αναρωτηθούν πούθ' έρχονται
και πού πηγαίνουν; Είναι
τα όμορφα δειλινά,
τόσο αποκαμωμένοι.

Το βουνό και την πλατιά τη θάλασσα
δεν τα 'χουνε ακόμα δει
όταν σημαίνει η ώρα τους.

Αν δεν νοιαστούν οι ταπεινοί
γι' αυτό που είναι ταπεινό

ποτέ δεν θα υψωθούν.

Το ημερολόγιο δεν δείχνει ακόμα την ημέρα.

Οι μήνες όλοι, όλες οι μέρες
είναι ακόμα ανοιχτές. Κάποια απ' αυτές
θα σφραγιστεί μ' ένα σταυρό.

Οι εργάτες φωνάζουν για ψωμί.

Οι έμποροι φωνάζουν γι' αγορές.

Οι άνεργοι πεινούσαν. Τώρα
πεινάνε κι όσοι εργάζονται.

Τα χέρια που ήταν σταυρωμένα, σαλεύουν πάλι:

Φτιάχνουν οβίδες.

Αυτοί που αρπάνε το φαΐ απ' το τραπέζι
κηρύχνουν τη λιτότητα.

Αυτοί που παίρνουν όλα τα δοσίματα
ζητάν θυσίες.

Οι χορτάτοι μιλάνε στους πεινασμένους
για τις τις μεγάλες εποχές που θα' ρθουν.

Αυτοί που τη χώρα σέρνουνε στην άβυσσο

λεν πως η τέχνη να κυβερνάς το λαό

είναι πάρα πολύ δύσκολη

για τους ανθρώπους του λαού.

Αυτοί που βρίσκονται ψηλά λένε: Πόλεμος και ειρήνη
είναι δύο πράγματα ολότελα διαφορετικά.

Όμως η ειρήνη τους και ο πόλεμός τους
μοιάζουν όπως ο άνεμος κι η θύελλα.

Ο πόλεμος γεννιέται απ' την ειρήνη τους
καθώς ο γιος από τη μάνα.

Έχει τα δικά της
απαίσια χαρακτηριστικά.

Ο πόλεμός τους σκοτώνει
ό,τι άφησε όρθιο
η ειρήνη τους.

Όταν αυτοί που είναι ψηλά μιλάνε για ειρήνη
ο απλός λαός ξέρει
πως έρχεται ο πόλεμος.

Όταν αυτοί που είναι ψηλά καταριούνται τον πόλεμο
οι διαταγές για επιστράτευση
έχουν υπογραφεί.

Στον τοίχο με κιμωλία γραμμένο:

«Θέλουνε πόλεμο».

Αυτός που τ' ο χε γράψει
έπεσε κιόλας.

Αυτοί που βρίσκονται ψηλά λένε:

Να ο δρόμος για τη δόξα.

Αυτοί που είναι χαμηλά:

Να ο δρόμος για το μνήμα.

Ο πόλεμος που έρχεται

δεν είν' ο πρώτος. Πριν απ' αυτόν
γίνανε κι άλλοι πόλεμοι.

Όταν ετέλειωσε ο τελευταίος
υπήρχαν νικητές και νικημένοι.

Στους νικημένους, ο φτωχός λαός
πέθαινε από την πείνα. Στους νικητές
ο φτωχός λαός πέθαινε το ίδιο.

Σαν θα' ρθει η ώρα της πορείας, πολλοί δεν ξέρουν
πως επικεφαλής βαδίζει ο εχθρός τους.

Η φωνή που διαταγές τους δίνει
είναι του εχθρού τους η φωνή.

Κι εκείνος που για τον εχθρό μιλάει
είναι ο ίδιος τους ο εχθρός.

Νύχτα.

Τ' αντρόγυνα ξαπλώνουν στο κρεβάτι τους. Οι νέες γυναίκες
θα γεννήσουν ορφανά.

Στρατηγέ, το τανκς σου είναι δυνατό μηχανήμα.
Θερίζει δάση ολόκληρα, κι εκατοντάδες άνδρες αφανίζει.
Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
Χρειάζεται οδηγό.

Στρατηγέ, το βομβαρδιστικό σου είναι πολυδύναμο.
Πετάει πιο γρήγορα απ' τον άνεμο, κι απ' τον ελέφαντα σηκώνει
βάρος πιο πολύ.
Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
Χρειάζεται πιλότο.

Στρατηγέ, ο άνθρωπος είναι χρήσιμος πολύ.
Ξέρει να πετάει, ξέρει και να σκοτώνει.
Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
Ξέρει να σκέφτεται.

Μπέρτολτ Μπρεχτ, Γερμανικό Εγχειρίδιο Πολέμου (αποσπάσματα) –
Μετάφραση: Μάριος Πλωρίτης

ΕΡΩΤΗΣΗ :

Να αναλύσετε τις δύο τελευταίες στροφές του ποιήματος. Ποιο είναι το ηθικό δίδαγμα, το οποίο επιθυμεί να περάσει το ποιητικό υποκείμενο; Με ποιο σχήμα λόγου επιχειρεί το ποιητικό υποκείμενο να προσδώσει έναν καυστικό τόνο;

Ο Μπρεχτ με πολύ εύστοχο τρόπο προσεγγίζει τη στάση και την επιθυμία του ανθρώπου απέναντι στον πόλεμο. Η ανθρώπινη ευφυΐα, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνογνωσίας έχει οδηγήσει στην κατασκευή όπλων μαζικής καταστροφής («Στρατηγέ, το βομβαρδιστικό σου είναι πολυδύναμο. Πετάει πιο γρήγορα απ' τον άνεμο, κι απ' τον ελέφαντα σηκώνει βάρος πιο πολύ.»). Ωστόσο, όσα όπλα αφανισμού του ανθρώπου και αν επινοηθούν, όποια τεχνολογικά επιτεύγματα και αν προκαλέσουν τον ανθρώπινο πόνο και επιφέρουν το θάνατο και την καταστροφή οποιασδήποτε ζωντανής ύπαρξης, μόνο ο ίδιος ο δημιουργός τους, δηλαδή ο άνθρωπος, είναι σε θέση να τα θέσει σε λειτουργία ή να τα απενεργοποιήσει («Στρατηγέ, ο άνθρωπος είναι χρήσιμος πολύ. Ξέρει να πετάει, ξέρει και να σκοτώνει.»). Ο ίδιος ο άνθρωπος μπορεί να βλάψει τον συνάνθρωπο ή να τον ωφελήσει. Δυστυχώς ή ευτυχώς, ο άνθρωπος έχει τη σκέψη, την ευφυΐα και τη λογική να πυροδοτήσει τη βία μέσω της έναρξης ενός πολέμου ή στον αντίποδα να αγωνισθεί για την υπεράσπιση της ειρήνης, της γαλήνης και της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου («Μόνο που έχει ένα ελάττωμα: Ξέρει να σκέφτεται.»).

Το σχήμα λόγου, που χρησιμοποιεί το ποιητικό υποκείμενο, για να προσδώσει έναν καυστικό τόνο στα λεγόμενά του είναι εκείνο της επανάληψης. Συγκεκριμένα, κάνει επανάληψη της λέξης «Στρατηγέ», επιχειρώντας μέσω αυτής της κλητικής προσφώνησης να ξεκινήσει έναν άτυπο διάλογο με τους ανθρώπους, που είναι υπεύθυνοι για τις πολεμικές συρράξεις και να καταστήσει σαφή τη θέση του ότι είναι στο χέρι τους να καταστείλουν τη βία και να σταματήσουν τους πολέμους. Η επανάληψη προσδίδει στο λόγο ζωντάνια και παραστατικότητα και κεντρίζει το ενδιαφέρον και τον προβληματισμό του αναγνώστη. Παράλληλα, η επανάληψη της εν λόγω κλητικής προσφώνησης προσδίδει έναν τόνο προτρεπτικό, διδακτικό και οικείο, που προκαλεί την αλληλεπίδραση του ποιητικού υποκειμένου με τον αναγνώστη. Παρόλα αυτά, σατιρίζει και καυτηριάζει την απληστία των ανθρώπων, που είναι υπεύθυνοι για

τον πόλεμο, οι οποίοι δεν υπολογίζουν την βούληση των ανθρώπων, που θα υποστούν τις συνέπειες των βίαιων συρράξεων.

Η δεύτερη επανάληψη, η οποία εντοπίζεται στην τελευταία στροφή είναι η λέξη «Ξέρει». Μέσω της συγκεκριμένης, το ποιητικό υποκείμενο επιδιώκει να τονίσει πως μόνο ο ίδιος ο άνθρωπος μπορεί να προκαλέσει κακό στην ανθρωπότητα («Ξέρει να σκοτώνει...») ή να την ωφελήσει προάγοντας την ειρήνη και σταματώντας τους πολέμους («Ξέρει να σκέφτεται...»). Φυσικά, και η δεύτερη επανάληψη κάνει το λόγο άμεσο και ελκύει την προσοχή των αναγνωστών. Τέλος, η τρίτη επανάληψη αποτυπώνεται με την έκφραση «Μόνο που έχει ένα ελάττωμα». Ειδικότερα, μέσω αυτής επιδιώκει να καυτηριάσει τη διττή φύση του ανθρώπου, ο οποίος παρόλο, που είναι ικανός για τα πιο ειδεχθή εγκλήματα, ωστόσο είναι σε θέση να επιστρατεύσει την λογική του και να γίνει ο πιο μεγάλος υπέρμαχος της ειρήνης και της κοινωνικής ευημερίας.

Προσωπικά, θεωρώ ότι, εάν καθίσουμε και αναλογιστούμε όλα τα αγαθά, που διακυβεύονται μπροστά στην απειλή ενός επικείμενου πολέμου θα κατανοήσουμε, πόσο ευάλωτη και τρωτή είναι η ανθρώπινη φύση. Είναι αδήριτη ανάγκη να επιλέγουμε ηγεσίες, με βάση ανθρωπιστικά κριτήρια και όχι πολιτικές και οικονομικές σκοπιμότητες, που οδηγούν στον πόλεμο. Μόνο, εάν ο κάθε άνθρωπος καλλιεργήσει έστω και στον ελάχιστο βαθμό τη γαλήνη μέσα του, θα είναι σε θέση να εκτιμήσει τα αγαθά, που έχει να προσφέρει η ειρήνη.